

Олена БАРАНОВСЬКА,
(Київ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗА ФІЛОЛОГІЧНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Актуальним напрямком досліджень на сучасному етапі модернізації української школи є розроблення сутності та структури педагогічних технологій навчання, які на сучасному етапі мають відобразити освітню систему, її цільове і змістове наповнення, організаційну структуру та ефективно працювати в компетентнісному середовищі. Компетентнісно орієнтоване освітнє середовище розуміється як сукупність спеціально організованих психолого-педагогічних умов, що забезпечують якість підготовки учнів у компетентнісному форматі: їх навчально-практичну, дослідницьку та проектну активність, соціальну мобільність, готовність до профільного та професійного самовизначення з подальшим самовдосконаленням [1]. Педагогічні технології за філологічним спрямуванням можуть бути спрямовані на формування як предметних, гуманітарних компетентностей, так і бути за своєю сутністю інноваційними. Комплекс компетентностей предметного типу означений у Державному стандарті Освітня галузь «Мови і літератури», метою якого є формування комунікативної і літературної компетенції, що базується на знаннях, уміннях пізнавального і творчого типу, соціальних навичках, світоглядних переконаннях тощо. Там само визначається, що міжпредметна компетентність може формуватись у рамках будь-якого компонента, але активніше і природніше це відбуватиметься у її соціокультурному та діяльнісному компоненті (формування загальнонавчальних умінь і навичок, опанування стратегій, що визначають мовленнєву діяльність, передусім спрямованих на розв'язання навчальних завдань і життєвих проблем) [2].

Єдиної класифікації педагогічних технологій за філологічним спрямуванням наразі ще не створено. Нами здійснено спробу їх узагальнення за такими видами: 1) спрямовані на формування інформаційної компетентності (формування мислительних

операцій роботи з текстом; усі види роботи з масивами інформації; технологія розвитку критичного мислення та ін.); 2) спрямовані на формування комунікативної та читацької компетентності (діалогічні; аналіз образів, персонажів художніх творів; ціннісно-світоглядно орієнтовані та ін.); 3) інноваційні (навчання в співробітництві (командна, групова робота); ігрові технології; технології інтерактивного навчання; технологія проектного навчання; технологія життєвого проекту та життєвого проектування; вальдорфська педагогіка та ін.)

Поняття «педагогічні технології за філологічним спрямуванням» ми тісно пов'язуємо з поняттям «інформаційна (читацька) компетентність» [3].

Поняття *«інформаційна компетентність»* достатньо широке та визначається на сучасному етапі розвитку педагогіки неоднозначно. До проблеми інформаційної компетентності зверталися науковці та практики з різних галузей: педагогіки (В. Акуленко, А. Ахаян, Н. Баловсяк, О. Барановська, П. Грабовський, Т. Коваль О. Кізік, М. Коляда, О. Пометун, Л. Савчук, А. Семенов, О. Співаковський, С. Трубочева та ін.). На сьогодні не існує єдиного визначення поняття інформаційної компетентності, що потребує подальших досліджень відповідно до реалій сучасного життя. В педагогіці склалися дві точки зору на поняття інформаційні компетентності. Прихильники *першого підходу* розглядають *інформаційну компетентність* як *вміння використовувати комп'ютерні інформаційні технології*, прирівнюючи їх до комп'ютерної грамотності. Це поняття роблять синонімом з такими поняттями, як «комп'ютерна компетентність», «технологічна грамотність». Але перший підхід до визначення поняття інформаційної компетентності, який довгий час вважався традиційним, не відповідає реаліям сьогодення. Відповідно до *другого підходу* поняття *«інформаційна компетентність»* включає в себе *системний обсяг знань, умінь та навичок набуття, перетворення, передачі та використання інформації в різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій*. Поняття інформаційної компетентності в рамках другого підходу можна визначити як нову грамотність, до складу якої входять вміння активної самостійної обробки інформації, її відбору, засвоєння, переробки, трансформації і генерації, готовність виробляти, приймати, прогнозувати і реалізовувати оптимальні рішення в практичній діяльності з використанням технологічних засобів, на основі когнітивного, операційного, мотиваційно-ціннісного і рефлексивного компонентів.

Питанням компетентностей інтелектуального та читацького напрямку займалися українські науковці: О. Почупайло (Барановська), Вал. Паламарчук, О. Савченко, Т. Яценко та інші. Так, у 90-х роках було розроблено низку міжпредметних програм формування та розвитку інтелектуальних (мислительних) та читацьких умінь учнів 1-11 (12) класів (Вал. Паламарчук, О. Почупайло (Барановська)). Професор Вал. Паламарчук займалася розробленням й упровадженням метапредметних програм формування і розвитку мислительних умінь і навичок школярів; О. Почупайло (Барановська) розробила програму формування та розвитку інформаційних і комунікативних умінь в учнів I-XI класів, досліджувала проблему формування інформаційних компетентностей в основній школі. Т. Яценко вважає важливим формування читацької компетентності як інтегрованого компоненту навчальних

досягнень учнів. Г. Васьківська, С. Косянчук та Г. Скиба наголошують на тому, що серед педагогічних технологій суттєвим потенціалом навчального процесу є інформаційно-комунікаційні технології. В даний час педагогічні технології, що використовуються в школі, повинні поєднуватися з ІКТ для орієнтації на фактичну систему прийомів та засобів організації навчальної діяльності для досягнення освітніх цілей. Технологічний розвиток навчального процесу полегшує вільний доступ до сучасних ІКТ та інтерактивних технологій навчання [4].

Виходячи з багаторічних досліджень даного питання та наших наробок у 1992-2020 роках, ми формуємо поняття «інформаційна компетентність» як інтегративну якість особистості, яка є результатом процесу трансформації в особливий тип міжпредметних компетентностей, які дозволяють активно обробляти, відбирати, аналізувати, трансформувати, генерувати та засвоювати потоки інформації і, як результат, прогнозувати, приймати, та реалізовувати оптимальні рішення в різних сферах діяльності. Вищевказані надпредметні програми опубліковано нами в авторських посібниках [5]. Ключові поняття лягли в основу поняття «педагогічні технології за філологічним спрямуванням», яке наразі ми визначаємо як інтегративну систему, спроектований педагогічний процес, що містить комплекс методів, дій, операцій та дидактичних умов, спрямованих на гарантоване досягнення дидактичних цілей та результатів: розвиток особистості, всебічний гуманітарний розвиток учнів, формування його інтелектуального та особистісного компонентів [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Трубачева С.Е., Черноус О.В. Метапредметна діяльність старшокласників в умовах профільного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Ужгород: УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1 (38). С. 298-302.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: http://quonkh.gov.ua/reforma_osviti/zaqal_os/2144.html
3. Барановська, О.В. Сутність, структура та особливості реалізації педагогічних технологій філологічного спрямування в умовах профільного навчання. *Дидактика: теорія і практика*: зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О. Васьківської]. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 16-24.
4. Vaskivska H.O., Kosianchuk S.V., Skyba H.M. Didactic possibilities of information and communication technologies in the process of development of educational environment in upper secondary school // *Information Technologies and Learning Tools*. 2017. Vol 60. №4. P. 17-27.
5. Барановська, О.В. Інформаційна компетенція - ключова компетенція випускника профільної школи [Електронний ресурс] / ЦІППО. - 2006. Режим досту пу: <http://www.2cippe.edu-ua.net>
6. Барановська О.В. Педагогічні технології профільного навчання за філологічним спрямуванням: проблеми, перспективи. *Матеріали VI-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи: Інтердисциплінарні виміри»*. Конін-Ужгород-Херсон-Кривий Ріг: Посвіт, 2019. С. 40-42.